

Літературознавство

УДК 821.161.2/6-10

DOI: 10.31471/2304-7402-2019-3(55)-256-265

LOCUS AMOENUS У ТВОРЧОСТІ МАРІЇ ТКАЧІВСЬКОЇ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ТРИМАЙСЯ ЗА ПОВІТРЯ»)

О. С. Деркачова

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
кафедра педагогіки початкової освіти;*

м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57; тел. +380 (342) 50-60-78;

e-mail: olga_derkachova@ukr.net

Стаття присвячена особливостям locus amoenus в сучасній українській романістиці на прикладі роману Марії Ткачівської «Тримайся за повітря» (2019). Локус визначено як замкнений фізичний простір, а також як набір закритих просторових образів. Locus amoenus пояснюється як місце благоденства, що має свої особливості: дерева, квіти, вода, затишок, затінок. Таке місце благоденства зустрічається ще в античній та середньовічній літературі. У сучасному художньому просторі автори теж вдаються до змалювання такого простору. У романі М. Ткачівської ми виокремили два ключові локуси: локус дому та locus amoenus. У творі присутній як рідний дім, так і чужий. Рідний сповнений спогадів, а також розчарувань та втрат. Зрештою, він і сам ледь не стає втраченим. Чужий – небезпечний, знаходиться на чужій землі (Іспанія, Італія, Португалія). Головна героїня залишає рідний дім і опиняється в домі чужому, сповненому зневаги та ненависті. Вона шукає locus amoenus, що неодмінно пов'язаний у неї з любов'ю. Коли ж не знаходить, пробує створити сама, при чому в чужому домі (малюнок на стіні кімнати Патриції). У місці благоденства вона опиняється теж на чужині, а шлях туди їй показує її коханий. І саме це місце в романі стає символом вірної та щирої любові, а також дарує героїні спокій та гармонію. Місце благоденства зберігає в романі усі характеристики, властиві такій місцині: вода, затінок, весна, квіти, дерева, затишок, любов, вмиротворення. Особливістю ж locus amoenus у творі Марії Ткачівської є його прив'язаність до чужого простору.

Ключові слова: *простір, місце, дім, локус, locus amoenus, свій дім, чужий дім.*

Місце у художньому тексті творить його ідентичність, формує зв'язки між персонажами та подіями, а також вибудовує ілюзію реальності, «заземлення» героїв у тексті. Якщо простір замкнений та олюднений, він стає місцем, статичним центром усталених цінностей. «Людині потрібне як місце, так і простір. Людське життя – це діалектичний рух між безпечним сховком і пригодою, між прив'язаністю і свободою. У відкритому просторі інтенсивніше можна відчутти якості місця, а в самотності затишного місця – огром простору, що розкинувся поза ним» [1]. Місце – це безпека, простір – це свобода: ми прив'язані до першого, а сумуємо за другим. Прив'язаність до місця дає можливість відчутти зв'язок із речами. Туга за простором породжує бажання мандрувати – як фізично, так і уявно, а також знаходити та освоювати нові місця. Зрештою, романне життя персонажа – це і є ідентифікація себе у певних локусах.

Постановка проблеми. *Locus amoenus* – це місце благоденства, це уявлення про місце, в якому людина і природа досягли свого єднання, це радість від цього єднання. Він має три основні елементи: трава, дерева, вода. Часто це може бути сад у віддаленій місцині, а також образ ідеального місця, раю на землі. *Locus amoenus* також може виступати певним протиставленням міського та сільського, бути місцем переосмислення певного етапу життя. По-новому він звучить у сучасній українській літературі, яка не тяжіє до розлогих та детальних описів природи, даючи читачу можливість «доуявляти» самому особливості ландшафтів. Приклади такого локусу можемо знайти в романі Марії Ткачівської «Тримайся за повітря», головна героїня якого шукає місце, в якому їй буде найкомфортніше і найзатишніше, місце, в якому вона буде щасливою.

Аналіз досліджень. До проблем художнього простору зверталось і звертаються чимало дослідників: М. Бахтін, Г. Башляр, О. Галич, Д. Лихачов, Ю. Лотман, Н. Копистянська, М. Оже, В. Океанський, В. Прокоф'єва, В. Топоров, Ю. Ф. Туан, П. Флоренський, М. Чермінська, Б. Успенський та інші. Одним із перших як літературознавчу категорію термін локус почав використовувати Ю. Лотман, який вважав, що місця, з якими тісно пов'язаний персонаж, виступають функціональними полями [2]. Відтак він пропонував ділити простір на відкритий і замкнений. Замкнений прийнято вважати локусом. Але той самий просторовий образ можуть називати і топосом, і локусом в залежності від осмислення його як національного символу, «якщо під час його репрезентації актуалізується оцінні смисли або реальні описи» [3, с. 88]. В. Прокоф'єва зазначає, що локус – це просторовий концепт, який має ієрархічну структуру, має уявні чи очевидні межі, а також співвідноситься з культурним об'єктом реальної дійсності [3, с. 91]. В. Океанський вважає, що локус – це місце-оприявлення тотальності [4]. Дослідник наводить приклади перекладу слова локус: світ, тотальність, все (санскрит), місце, частина, локальність (латина), акцентуючи увагу на антонімічному русі культурних смислів [4, с. 179]. Відтак науковець трактує локус через топос, як

обмежене у безмежному. О. Фролова говорить про «текстовий локус», під яким розуміє просторовий референт художнього тексту, який є результатом вибору письменником місця, де розгортатиметься дія [5, с. 12]. Отже, локус – це «фізичний» художній простір, набір просторових образів, що мисляться як закриті, внутрішні стосовно людини [3, с. 90].

Окреме місце належить locus amoenus. Цим терміном активно послуговувався Ернст Роберт Курціус. Ще з часів античності існувало уявлення про певну віддалену прекрасну місцевість, в якій життя ідеальне, спокійне, вмиротворене. Античні поети послуговувалися цим локусом для змалювання місця зустрічей закоханих. Згодом Овідій інтерпретував його по-своєму: приємні місця почали приховувати небезпеку для тих, хто там опиняється. У середньовічній літературі locus amoenus став образом недосяжного, але такого омріяного раю. Конкретніше – це весняний пейзаж, в якому дзвенять струмки, ростуть прекрасні квіти та дерева, виспівують птахи, блукають звірі. Часто це дивовижний сад [6], місце любовних утіх, відновлення сили людської сексуальності, місце богині любові та родючості [7]. Також цей локус у середньовічних поетиках розглядався як один із поетичних реквізитів [8]. Е. Р. Курціус так писав про нього: «це був граний тінистий куток природи. Як мінімум, бодай одне (або кілька) дерев, лука, джерело чи струмок. До цього можна було ще додати пташиний щебет і квіти. В особливо вишуканих прикладах все оживлював подих вітру» [8, с. 220]. На думку дослідника, locus amoenus «послужив сценарієм не лише для пасторальної, а й перейшов і до любовної поезії...» [8, с. 225].

Місце благоденства шукають для своїх героїв і сучасні автори. Це можуть бути розкішні будинки, теплі затишні кімнати, кав'ярні з ароматними напоями, а також місцини живої природи.

Мета нашого дослідження – проаналізувати сучасні модифікації locus amoenus у романі Марії Ткачівської «Тримайся за повітря» та з'ясувати їхнє значення та місце у тексті.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про місця в романі Марії Ткачівської, варто виокремити перший ключовий локус – локус дому, адже саме він зумовлює пошук героїнею locus amoenus у подальшому. Дім є важливою складовою стосунків людини і природи. З одного боку, він – це власність людини, варіант її моделювання світу, з іншого – дім є зв'язком між людиною і світом. На думку Г. Башляра, дім у своїй початковій реальності доступний до сприйняття на дотик, адже він побудований, у нього можна зайти, транспортування в людський реєстр відбувається одразу, як тільки ми починаємо сприймати дім як простір спокою і чогось свого, сокровеного [9, с. 68].

Розповідь у романі М. Ткачівської починається з опису дому та речей у ньому: *«Мені досі перед очима той вечір. Я скрутилася калачиком й ніяк не наважувалася погасити світло. Усе, здається, було по-старому: килимок під ногами, голубі фіалки на підвіконні, бабусині па-*

тинки біля ліжка, зелений светрик на вішачку, гребінець край дзеркала... Лиш неймовірно холодно. Все начебто по-старому, але не так, коли бабуся була» [10, с. 7]. Це дім її бабусі, який вона сприймає також і як свій дім, адже у ньому живуть спогади її дитинства. Г. Башляр говорив, що усе, що варто говорити про дім дитинства, повинно бути таким, аби привести самого себе до мрійливого стану, а цей стан допоможе відновити той спокій, який пам'ятається з минулого. Для інших – це тільки шлях до таємниці, до сокровеного. Тому повинен бути не докладний опис інтер'єру, а натяк, деталь, що змусить реципієнта вибудувати свій власний інтер'єр на основі власного досвіду та поетичної інтенції [9, с. 34-35].

Авторка не даремно звертається до світу речей (килимки, фіранки, ліжка...) як маркера своєї самотності. Вони – важлива складова її реальності. За Б. Ольсеном, речі варто трактувати як матеріальну культуру, як певну екзистенцію у контексті інших екзистенцій, таких як людина, флора, фауна [11, с. 19]. Особливістю речей, звісно, є їхнє споживання: «Стіл, стілець, спідниця, черевики – вони не з'їдаються, наче бутерброд, а натомість використовуються і споживаються. Вочевидь використання цих речей відбувається зовсім не так, як споживання їжі» [12, с. 19]. Ж. Бодріяр також наголошував на необхідності, потрібності речі, вбачаючи її головне призначення у споживанні [13]. В. Топоров зазначав, що річ переростає свою «уречевленість» і починає жити, діяти саме у духовному просторі [14, с. 21]. Потрібність речі – її головна характеристика. Вона знаходиться між людиною і результатом, якого людина хоче досягнути за допомогою цієї речі [15, с. 70]. М. Каган відзначає, що процес диференціації практичних, символічних, утилітарних та ціннісних властивостей речей в культурі поступово призвів до виокремлення двох класів предметів: чисто виробничих та ритуальних [16, с. 207].

Однією з важливих речей, які головна героїня Соломія знаходить у домі бабусі, є записник-порадник, написаний саме для неї: *«Вреши-решт я поволі підвелася і взяла до рук саморобну полотняну книжечку, яку знайшла перед тим у себе під подушкою. Вона пахла бабусиними руками. Стало тепліше»* [10, с. 7]. Записник бабусі стане згодом символом рідного дому, його пам'яттю, а також оберегом, що даватиме Соломії сили – вона «втягатиме» з нього сторінку за сторінкою тоді, коли буде найважче. Згодом вона напише свою історію, щоб передати у спадок дочці, таким чином відновивши перерваний зв'язок між поколіннями, який розірвала колись її мама. Записник – це чи не єдина річ із рідного дому, яку бере із собою в чужі краї Соломія (на відміну від її чоловіка, що везе з собою записи улюблених іноземних пісень).

Рідний дім – точка опори, місце сили для Соломії: *«Нарешті вдома! У будинку було порожньо й тихо, але тепло і затишно. Десь за вікном воркувала горлиця, цвіркотали горобці... Сонце підіймалося аж до яблуні, затоплюючи кімнату світлом. Тут кожен кутик дихав теплом, таким близьким і рідним. Хіба є щось відрадініше на світі, ніж свій дім?!»*

Старенька, майже антикварна горіхова шафа заглядала їй у душу своїм вивіреном дзеркалом. Кришталева, уже трохи старомодна люстра з довгими прозорими пацьорками тьмяно ховала Соломіїне сум'яття» [10, с. 19].

Г. Башляр пише про те, що цінності помешкання прості, але закорінені у несвідомому, що повернути їх можна завдяки простому нагадуванню без докладних описів. Справжні будинки спогадів немов чинять спротив описам, адже якщо ми їх описуємо, то це означає, що ми когось туди приводимо, бо ж описуємо для глядача/слухача. «Я» не потребує описів власного дому [9, с. 34-35]. Записи з бабусиного щоденника і є такими нагадуваннями.

Рідний дім, рідний сад не дають відчуття місця благоденства. Соломія нещаслива у рідному домі, сад дитинства прекрасний своїм минулим, а не теперішнім. Проте саме загроза втрати рідного місця, місця родової пам'яті змушує Соломію вирушити закордон.

Але рідний дім не є *locus horridus*, тобто місцем жаху. Він – пам'ять головної героїні про тепле дитинство та бабусю, місце, куди приходять її давні та вірні друзі. Вона приводить туди і свого коханого, проте остаточне повернення, на жаль, поки що неможливе і причини дуже банальні.

М. Ткачівська детально змальовує дорогу від рідного дому до чужого краю. Дорога, на думку М. Бахтіна, є точкою зв'язування, місцем творення подій; час немов вливається у простір і тече по ньому, нагадуючи дорогу [17]. Дорога українських заробітчан нелегка: *«Нікому не спадало на думку дискутувати, як назвати той транспортний засіб, у якому вони зараз сиділи: автобусом чи бусом... Куплений у Німеччині як «вантажний транспортер», прорізані фахівцями вікна, вкладені «по ліцензії» десь за Києвом або у власнім гаражі сидіння, сяк-так обтягнені дермантином, без відкидних спинок та місця для багажу» [10, с. 87].* Щоправда, у дорозі чи не вперше з'являються описи природи, чужої мандрівникам: *«Автобус знову нісся рівною смужкою автостради серед безбережжя дерев. Здавалося, вони не їхали, а пливли морем оливних садів, які змінювалися апельсиновими, а потім лимонними деревами, схожими на вазони на підвіконнях» [10, с. 92].* Природи несподівано прекрасної, але чи знайдеться в ній місце подорожнім із України? *«Виноградники, кипариси, сосни, оливкові дерева. Хіба не екзотика? Тільки не для тих, хто їде на заробітки. Вони часто не помічають тієї краси» [10, с. 89].*

Здається, що героїня потрапляє у *locus amoenus*: *«Весніє мигдаль. Розбруньковується душа: кінець січня – тут справжній травень (...)* Невже це справді лелеки у своїй зимовій резиденції?!» [10, с. 93-94]. До речі, у слов'янських віруваннях лелеки на зиму відлітають у вирії – благодатне та тепле місце, де мешкають душі та птахи. Відтак Соломія начебто опиняється у вирії. Але це благодатне місце, як виявилось, містить справжню небезпеку: *«Ще з порога в ніздрі ввігнався дивний душок. То*

була не цвіль, не сірість, навіть не мишачий сморід» [10, с. 95]. Або: «То була комірчина десь два на три, з прогалиною у стіні, заштореною старою, не португальською капою. Попри стіну тулилося старезне іржаве металеве ліжко, накрите ковдрою. На ньому якісь светри, куртка...» [10, с. 96]. Це помешкання дещо схоже на помешкання Соломіїної бабусі, як інтер'єром, так і речами. Але ці речі чужі, як і сам дім, тому вони сприймаються із жахом та відразою.

Водночас з'являється чужий рідний дім, абсолютно не схожий на її рідний: «У кімнаті було напівтемно. Дві сивоволосі худі сеньйорки, перенізані з шиї до пальців грядю коштовних золотих низок, сиділи на дорогій шкіряній канапі, зацікавлено оцінюючи нову служницю. У кімнаті повівало духмяними свічками і пеклом. На стінах висіли дорогі олійні картини з фрагментами Венеції» [10, с. 11]. Як бачимо, світ речей тут інший, начебто дорожчий, але згадка про пекло натякає, що ця кімната стане місцем жаху для головної героїні, як і наступні помешкання на чужині.

Сонце, дерева, фрукти, тепло – атрибути нової землі, де опиняється Соломія, але для неї це не місце благоденства, а місце жаху: знуцання працедавців, чергова зрада коханого, хвороба.

Жінка знає, що повернутися до рідного дому ще не може, бо ж повинна відпрацювати борги, щоб не втратити його, тому відчайдушно тримається за чужу землю: «Берег Сонця Соломія малювала в уяві, не розплющуючи очей. Спекотливе сонце, прохолодний Гольфстрім, безжурні усмішки відпочивальників, казкові курорти, облюбовані арабськими шейхами... Вишукані іспанські традиції, найрозкішніші ресторани... Парки, оздоблені скульптурами Сальвадора Далі... Мечеті, замки, храми... Казка, у яку завжди мріє потрапити ледь не кожна дівчинка» [10, с. 107].

Біль і розчарування ще відчайдушніше женуть її на пошуки місця, де було би добре і спокійно: «Пляж був порожній. Тільки море, загороджене горою, лизало йому боки. Воно квапливо накочувало хвилю на хвилю (...) Майже до самісінької води доходили пальми. Соломія зупинилася. Вона торкалася широких лусок, гладячи їхню шкіру і вбираючи в себе енергію цього ще не відомого життя. Відчувала, як кудись поволі відступає страх і втома» [10, с. 121]. І вона, здається, знаходить місце благоденства. Знаходить завдяки чоловікові, якому починає довіряти та симпатизувати. Саме він пропонує їй землю тихої радості: «...оселімося десь неподалік біля берега. Там, де справжня казкова екзотика: море, гори, в ясну погоду видніються поселення Марокко» [10, с. 124]. Соломія знову починає по-іншому дивитися на світ: «Якоюсь світлішою ставала для Соломії ця чужа земля» [10, с. 132]. Або: «Приємно було споглядати оливні сади: знову це велике зелене море, край якого десь за межею уяви. На ньому білим айсбергом примостилася хатинка іспанського фермера: далекого від «світу», ближче до Бога!» [10, с. 124-125]. Або: «Жити б десь тут, на схилі гори, в одному з тих біленьких будиночків. Опускати щоранку ноги у прохолодну воду, випивати горнятко кави з молоком. Басейн, пальми. Сім'я...» [10, с. 131].

В романі маємо два повернення героїні додому. Одне із них – вимушене: потрібно навести лад із документами, а потім знову поїздка назад і сподівання, що тепер чужина зустрине її по-іншому. Інше, добровільне, буде згодом, після віднайдення *locus amoenus*.

Жінка знову опиняється в чужому домі: *«Соломія переступила поріг і побачила білу, як лікарняна палата, кімнату. Праворуч стояло стареньке ліжко. Між кольоровою білизною виднілася нерухома маленька, висохла фігурка, схожа на сплячу жінку. Поруч старий дерев'яний стілець, столик із двоконфорковою електричною плиткою, вмивальник, кілька пляшечок і ще якась дрібне начиння»*. [10, с. 166]. Цей чужий інтер'єр нагадує рідний дім, та й дивлячись на Патрицію, головна героїня не раз згадує свою бабусю. Усіма забута, стара жінка доживає свій віку холодній порожній кімнаті, що і для неї самої стає немов чужою. Саме відчуття «чужинності» об'єднує двох жінок, в яких різні рідна земля, звичаї, мова. Одна із них довший час була прикута до свого минулого, інша – до ліжка і свого теперішнього. Соломія молодша, сильніша, тому саме вона здатна змінити ситуацію самотньої безвиході. Вона не може змінити локус, але може змінити його наповнення. Соломія дарує Патриції її *locus amoenus*, хай і намальований: *«Рух пензля. Другий. Десятий. День, наступний, третій. На дверях кімнати з'явилася, наче справжня, скринька для листів біля розкішно намальованого платана, ось – тераса з ліхтарями, лавка біля куців рододендрона, фонтан, вимощений гладким камінням. Далеко виднілося море, сонце ще не збиралося на захід і проливало на кімнату багато-багато проміння»* [10, с. 180]. Патриція включається у Соломіїну гру, і намальований світ оживає: *«Став кольоровим цей відірваний від землі світ кімнати. Світ, у якому немає жодних табу. Немає ні часу, ні виміру. Маленький театр, який не минає. Велика п'єса, яка не закінчується. Хіба що догорит свічка. Став зимовим садом острів без тіней. Став тінню невидимий світ за дверима. Світ, який не збагне життя на острові. Бо тримається землі не тільки корінням, а й думкою. Думкою, яка не вміє бачити зимового саду на острові чийхось спогадів. Патриція світилася»* [10, с. 180]. Маємо необхідні атрибути місця благоденства: прекрасна місцина з водою, квітами, садом, теплом. Дві жінки почуваються цілком комфортно і затишно у намальованому *locus amoenus*: *«Соломія нахилилася до намальованого куща рододендрона, «зірвала» зірку і «подала» Патриції. Яке то було щастя! Патриція пригорнула свій повітряний подарунок, а далі почала шукати за кишенькою. Знову сльоза: чи то квітка випадає з її руки, чи то кишень немає у її плащiku. Соломія підіймає щось із ковдри і подає Патриції. Та уважно вдивляється у Соломіїні руки, торкається їх і бере. Вона! Вогники з'являються в Патриціїних очах. Вона уважно бере свою, тільки їй видиму квітку і вдихає її аромат»* [10, с. 181]. Ідеальний *locus amoenus*, творцями якого стають двоє знедолених жінок. Патриція помирає щасливою у своєму місці благоденства.

У ненамальований locus amoenus Соломія потрапляє згодом, завдяки коханню, яке так не схоже на її стосунки на рідній землі в рідному домі. Фредерико відкриває їй інший світ: *«Фредерико вкладав Соломію на ложе, до котрого могло торкатися тільки чисте проміння світла, бо затьмарити його не смів сьогодні навіть вітер! Він стелив їй постелю із сонця своєї душі, зі світла своїх очей, руками їхньої долі. Соломії не хотілося заплющувати повіки, бо боялася, що зникне цей сон. Вона лежала у «золотому серці», викладеному із соняшників, які Фредерико зірвав тоді край дороги. Їм заздрили зорі, їх нестив борвій, їм хитали густими буклями сосни (...) Слова зникали в словах, губи в губах, долоні в долонях. Їх не обпікали пелюстки соняшників, не роз'єднували світи різних цивілізацій, не розділяла розбіжність менталітетів»* [10, с. 229]. Це місце абсолютно не схоже на місце першого любовного досвіду Соломії – старий рипучий диван у чужому домі (чужий дім не лише пов'язаний із чужиною). Locus amoenus – місце, в якому закохані розуміють, що вони створені один для одного, місце, після повернення з якого Соломія стає іншою. Проте Фредерико не мріє про те, щоб залишитися там назавжди, сприймаючи його як тимчасове явище, він хоче спільний дім із коханою: *«Дорога Соломію! Я щодня маю нашу старість: будиночок поміж пальм, десь далеко – поле із соняшниками. Щойно підстрижена трава. А вгорі – наша кімната. Гойдалка, під фікусом – столик з окулярами. Ти читаєш мені дорослі казки про кохання»* [10, с. 230].

Locus amoenus героїня пробує відшукати за відповідними ландшафтними ознаками в Іспанії, Італії, Португалії, опиняється не в своєму місці благоденства, пробує створити його сама (кімната Патриції) і врешті знаходить. Країна не важлива для нього, важливі люди.

Схематично ключові локуси в романі можемо представити таким чином:

Locus amoenus, на відміну від локусу дому, позбавлений речей та згадок. Він є тут і тепер, з'являється у романі фактично двічі, але є символом важливих змін у житті головної героїні. Особливість його в тому, що він знайдений не на рідній землі, хоча географія не є визначальною. Важлива здатність любити, а також готовність сприймати світ як місце любові та благоденства.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Головними маркерами простору у романі М. Ткачівської «Тримайся за повітря» ста-

ють дім (чужий та рідний), а також *locus amoenus*, що стосується чужини. Дім рідний і чуже помешкання, попри іноді подібність в інтер'єрі, речах різняться між собою. Рідний дім – точка початку мандрівки, чужі помешкання – тимчасові зупинки. Соломія прив'язана пам'яттево до рідного дому, детально прописані й рідні люди. Чужий дім – без пам'яті, без зв'язку, чужі люди фактично не виписані. На противагу локусу чужого дому, чужа природа виписана яскраво, із замилюванням. Поміж цих ландшафтів знаходиться і *locus amoenus*, який у Соломії пов'язаний з любов'ю до Патриції та Фредерико. Отже, головний секрет цього локусу – в любові, справжній, надривній, болючій, шаленій та вмиротвореній. Тому й не було його на рідній землі, де було занадто багато зради та обману. Натяк на місце благоденства маємо лише у спогадах головної героїні з тих часів, коли буда жива бабуся. У *locus amoenus* Марії Ткачівської присутні його стандартні атрибути: тепло, вода, дерева, квіти, любов, але авторка його прив'язує до чужої території з іще не витвореною пам'яттю. Пам'ять та спогади з'являться пізніше. І якоюсь мірою, вони будуть дотичні настроєво до дитячих спогадів Соломії, а також стосуватимуться, вочевидь, нового дому.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у з'ясуванні, як саме *locus amoenus* пов'язаний зі своєю та чужою територією в сучасній українській прозі, а також із пам'яттю, тим, наскільки пам'яттевий досвід (не) шкодить пошуку місця благоденства.

Література

1. Tuan Yi-Fu. *Przestrzeń i miejsce*. Warszawa, 1987.
2. Лотман Ю.М. Семиосфера. СПб: Искусство-СПБ, 2000.
3. Прокофьева В.Ю. Категория пространство в художественном преломлении: локусы и топосы. *Вестн. Оренб. гос. ун-та*. 2005. № 11. С. 87-94.
4. Океанский В. Локус Идиота: введение в культуруфоню равнины. Роман Достоевского «Идиот»: раздумья, проблемы. Иваново, 1999. С. 179-200.
5. Фролова О. Содержательные и методические интерпретации категории «пространство» при обучении толкованию русского прозаического художественного текста (иностранные студенты-филологи основного этапа): дисс. ... канд. пед. н. М, 1996.
6. Samson A. Introduction *Locus amoenus: Gardens and Horticulture in the Renaissance*. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1477-4658.2010.00714.x> (дата звернення: 24.05.2019).
7. Evett D. Paradise's Only Map: The Topos of the 'Locus Amoenus' and the Structure of Marvell's 'Upon Appleton House'. URL: <https://archive.org/details/paradicesonlymap00osma> (дата звернення: 24.05.2019).
8. Курціус Е.Р. Європейська література і латинське середньовіччя. Львів: Літопис, 2007.
9. Bachelard G. *The Poetics of Space*. New York: Penguin Group, 2014.
10. Ткачівська М. Тримайся за повітря. Харків: КСД, 2019.
11. Olsen B. *Wobronierzeczy. Archeologia i ontologia przedmiotów*. Warszawa, 2013.

12. Шивельбуш В. Речі і люди. Есей про споживання. Київ: Ніка-Центр; Львів: Видавництво Анетти Антоненко, 2018.
13. Бодрийяр Ж. Система вещей. URL: <http://yanko.lib.ru/books/philosoph/ baudrillard-le-systeme-des-objets-81.pdf> (дата звернення: 24.05.2019).
14. Топоров В. Апология Плюшкина: вещь в антропоцентрической перспективе. Миф. Ритуал. Символ. Образ. Москва: Прогресс, 1995. С. 7-111.
15. Топоров В.Н. Вещь в антропоцентрической перспективе. Аequi-пох. Москва: Индрик, 1993. С. 70-167.
16. Каган М. Философия культуры. СПб., 1996.
17. Бахтин М.М. Формы времени и хронотопа в романе: очерки по исторической поэтике. Михаил Бахтин. Вопросы литературы и эстетики: исследование разных лет. М.: Художественная литература, 1975. С. 234-407.

Стаття надійшла до редакційної колегії 14.02.2019 р.

Рекомендовано до друку д.ф.н., професором Салигою Т. Ю.

LOCUS AMOENUS IN THE WORKS OF MARIJA TKACHIVSKA (ON THE BASE OF THE NOVEL «HOLD ON TO THE AIR»)

O. S. Derkachova

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;

76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenka St., 57;

e-mail: olga_derkachova@ukr.net

The article deals to the particularities of locus amoenus in the modern Ukrainian novel on the base of Marija Tkachivska book 'Hold on to the air' (2019). The locus is determined as closed physical space and as the set of closed space images. Locus amoenus explained as a place of peace with its peculiarities: trees, flowers, water, cosiness, shade. Such place of well-being was used in the Ancient and Medieval literature. In the modern literary space writers also represent such locus. We determined two the most important locus in the novel 'Hold on to the air' – the home and locus amoenus. There are two types of home – native home and alien. The native one is full of memory, disappointment and loses. It almost have been lost, too. The alien home is dangerous, is sutiated on the alien earth (Spain, Italy, Portugal). The main hero Solomiia leaves her native home and appears in the alien house, which is full of contempt and hatred. She is looking for locus amoenus, connected with love. When she can't find this place, she tries to create it herself, by the way, in the alien house (the wall-drawing in Patrycyia's room). In the place of well-being, she appeared also in the foreign country. Her beloved showed the way there. This place becomes a symbol of belief and true love, also gives peace and harmony. Tkachivska's locus amoenus has all typical elements of this locus: water, shadow, spring, flowers, trees, quietness, love, peace. Its connection with alien space is the main peculiarities of it in the novel.

Key words: *space, place, home, locus, locus amoenus, alien home, native home.*